

10. Malanchuk, P. (2020). Problemy kryminalnoi vidpovidalnosti yurydychnykh osib. [Problems of criminal liability of legal entities]. *Aktualni problemy pravoznavstva*. №1(21). 203-205. [in Ukrainian].

11. Popko, V.V. (2020). Yurydychni osoby yak subiekty kryminalno-pravovoi vidpovidalnosti za normamy transnatsionalnogo kryminalnogo prava. [Legal entities as subjects of criminal liability under the norms of transnational criminal law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnogo Universytetu. Seriya «Pravo»*. Vypusk 62. 286-297. [in Ukrainian].

12. Pro vidpovidalnist za pravoporushennia u sferi mistobudivnoi diialnosti. (1994, October 14). [On responsibility for offenses in the field of urban planning]. *Zakon Ukrainy № 208/94-VR*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

13. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vykonannia Planu dii shchodo liberalizatsii Yevropeiskym Soiuzom vizovoho rezhymu dlia Ukrainy stosovno vidpovidalnosti yurydychnykh osib. (2013, May 23). [On the introduction of amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the implementation of the Action Plan on the liberalization of the visa regime for Ukraine by the European Union regarding the liability of legal entities]. *Zakon Ukrainy № 314-VII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-18#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.05.2024

УДК: 343.17

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-193-198

Чорна Марина Василівна,
докторка філософії в галузі права,
старша викладачка кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського університету
імені Володимира Винниченка
email: chornamarina@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-3679-6130

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (СЛІДЧО-РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглядається проблема проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану в Україні. Автором здійснюється аналіз змін до Кримінального процесуального кодексу України, а саме: можливість прийняття рішення про початок досудового розслідування дізнавачем, слідчим, прокурором, якщо відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань; виконання повноважень слідчого судді керівником відповідного органу прокуратури; право доручити здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування; проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи без залучення понятих, у випадках, коли їх залучення є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я; можливість дистанційної участі захисника у проведенні слідчої (розшукової) дії.

Автором наголошено на тому, що слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/незалучення понятих.

За результатами аналізу автор статті стверджує про те, що судові рішення можуть бути обґрунтовані показаннями, наданими слідчому, прокурору, навіть якщо суд безпосередньо не сприймав такі показання під час судового засідання.

Встановлено, що на підставі аналізу норм кримінального процесуального законодавства виокремлено особливості проведення та фіксації ходу і результатів слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Зазначено, що більшість слідчих дій тривають досить довгий час, що в умовах перебування у території, що наближена до зони бойових дій, є дуже небезпечним, як безпосередньо особам, що перебувають на такій території, а й особам, що приймають участь у той, чи іншій слідчій дії.

Крім того, автор вказує, що новою особливістю проведення слідчих дій під час воєнного стану стало тим, що слідчий, прокурор, чи дізнавач може не залучати до участі у слідчих діях понятих, спираючись на те, що обстановка, яка діє на час проведення слідчої дії, не дозволяє залучити понятих.

Ключові слова: кримінальне провадження, слідчі дії, слідчо-розшукові дії, слідчий, прокурор, воєнний стан, суд, правосуддя, обвинувачення.

Chorna M. PECULIARITIES OF CONDUCTING INVESTIGATORS (INVESTIGATIVE-DETECTIVE) ACTIONS DURING THE STATE OF MARTIAL

The article examines the problem of conducting investigative (research) actions in the conditions of martial law in Ukraine. The author analyzes the changes to the Criminal Procedure Code of Ukraine, namely: the possibility of making a decision to start a pre-trial investigation by the inquirer, investigator, prosecutor, if there is no technical possibility to access the

Випуск 16. 2024

© М.В.Чорна, 2024

Unified Register of Pre-Trial Investigations; execution of the powers of the investigating judge by the head of the relevant prosecutor's office; the right to entrust the implementation of a pre-trial investigation of any criminal offense to another pre-trial investigation body; conducting a search or inspection of a person's home or other possessions without the involvement of witnesses, in cases where their involvement is objectively impossible or is associated with a potential danger to their life or health; the possibility of remote participation of the defender in the investigation (search) action.

The author emphasized that the investigator, the prosecutor, who conducts the relevant investigative (search) activity in the conditions of martial law, must assess the presence of the specified grounds and make a decision on the involvement/non-involvement of witnesses.

Based on the results of the analysis, the author of the article claims that court decisions can be substantiated by testimony given to the investigator, prosecutor, even if the court did not directly perceive such testimony during the court session.

It was established that, based on the analysis of the norms of criminal procedural legislation, the peculiarities of the conduct and recording of the course and results of investigative (search) actions in the conditions of martial law were identified. It is noted that most investigative actions last quite a long time, which in the conditions of being in the territory close to the combat zone is very dangerous, both for the persons who are directly in such territory, and also for the persons who take part in the other investigative action.

In addition, the author points out that a new feature of conducting investigative actions during martial law has become the fact that the investigator, prosecutor, or investigator may not involve witnesses in the investigative actions, relying on the fact that the situation that is in effect at the time of the investigative action, does not allow witnesses to be involved.

Key words: criminal proceedings, investigative actions, investigative actions, investigator, prosecutor, martial law, court, justice, indictment.

Постановка проблеми. Під час дії воєнного стану поставало питання про законність та ефективність проведення слідчо-розшукових дій та проведення ефективного та повного досудового розслідування кримінальних правопорушень, оскільки навіть введення та обмеження воєнного стану не можуть вплинути на правосуддя та принципи справедливості, законності, які визначені Конституцією, та правом особи на справедливий суд, і презумпцію невинуватості. Однак, реалії воєнного стану та бойових дій на території України зумовили змінити деякі положення законодавства щодо проведення усіх видів слідчих дій та досудового розслідування, для досягнення компромісу, який задовольнить, як органи досудового розслідування та оперативно-розшукові підрозділи, так і суддівський та адвокатський корпуси, які, відповідно до норм законодавства України, грають роль стримування та протипаги органам публічного обвинувачення та правоохоронним органам. Цим компромісом, стали зміни законодавства, які дозволили діяти посадовим особам органів досудового розслідування із застосуванням та забезпеченням правил безпеки усіх учасників кримінального провадження та, відповідно, слідчих дій. Це зумовлено тим, що більшість слідчих дій тривають досить довгий час, що в умовах перебування у території, що наближена до зони бойових дій, є дуже небезпечним, як безпосередньо особам, що перебувають на такій території, а й особам, що приймають участь у той, чи іншій слідчій дії.

Таким компромісом, який і визначив законодавчу позицію щодо питання проведення та особливостей слідчих дій в умовах воєнного стану, стало прийняття Закону України №2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 року (далі – ЗУ). Даний нормативно-правовий акт вносить зміни в Кримінальний-процесуальний Кодекс України (далі – КПК України), та вносить новий Розділ, за номером IX¹, а саме «Особливий режим досудового розслідування судового розгляду під час воєнного стану» [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану було здійснено в працях Лоскутова Т., Тарана О., Коваленка В., Удалової Л., Письменного Д., Гловюка І., Дроздова О., Тетерятника Г., Фоміна Т., Рогальської В., Завтура В. та інших.

Мета статті – виокремлення особливостей проведення слідчих (слідчо-розшукових) дій під час здійснення особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Таким чином, даний ЗУ регламентує саме застосування норм КПК України під час воєнного стану і дозволяє повно забезпечити учасників слідчих дій можливістю здійснити свої процесуальні обов'язки із урахуванням факторів безпеки. Так, було доповнено статтю 615 КПК України, якою передбачений порядок дій органів досудового розслідування у випадках відкриття провадження, проведення першочергових та невідкладних слідчих дій, судових заходів забезпечення кримінального провадження, тобто процесуальних дій, на які необхідна ухвала слідчого судді тощо [1].

Так, у даній статті передбачено, що за відсутності технічної можливості внесення даних до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР, уповноважена особа (прокурор, слідчий, дізнавач), вправі відкрити кримінальне провадження, уклавши відповідну постанову, та внести відомості у найближчий можливий період, коли буде така можливість. Також, у випадку, коли відсутня обґрунтована технічна можливість фіксування за допомогою аудіо та відеозапису слідчої дії, особа, що проводить таку слідчу дію, може провести її без фіксування із обов'язковим обґрунтуванням підстав, за якими не відбується аудіо та відео фіксування слідчої дії із занесенням їх у протокол, який складений відповідно до норм Кримінально-процесуального кодексу України [1].

Окрім цього, новою особливістю проведення слідчих дій під час воєнного стану стало тим, що слідчий, прокурор, чи дізнавач може не залучати до участі у слідчих діях понятих, спираючись на те, що

обстановка, яка діє на час проведення слідчої дії, не дозволяє залучити понятих. Участь незаінтересованих осіб у проведенні слідчих (розшукових) дій є однією із гарантій їх законності. У мирний час обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. В умовах воєнного стану виняток із загально-го права обумовлюється двома підставами: – об'єктивна неможливість залучення понятих, тобто відсутність поза волею особи, яка про-водить відповідну слідчу (розшукову) дію, внаслідок певних обставин можливості залучити зазначених учасників кримінального провадження; – потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих, яка пов'язана із обстановкою та обставинами за яких проводиться відповідна процесуальна дія. Слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/незалучення понятих. У першу чергу, потрібно враховувати фактор реальної або потенційної не-безпеки та фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій з метою збереження доказової інформації [3].

Для подальшого дослідження теми необхідно дослідити саме поняття слідчих (слідчо-розшукових) дій та співвідношення, їх видів та співвідношення до процедури їх проведення під час воєнного стану.

Так, законодавством не передбачено визначення слідчих дій, а лише їх вимоги, та перелік, із зазначенням їх особливостей та процедури виконання у Главі 20 КПК України. Однак, науковці пропонують власні визначення поняття «слідчі дії». Одним із найкращих визначень поняття «слідчі дії» дав такий науковець, як В. В. Вапнярчук, а саме – це регламентовані кримінальним процесуальним законом дії, спрямовані на формування або дослідження доказової основи правової позиції певного суб'єкта доказування, які суттєво зачіпають права і законні інтереси людини, здійснюються компетентною посадовою особою і пов'язані із можливістю застосування заходів державного процесуального примусу у забезпеченні їх проведення або безпосередньо під час проведення [4].

Так, у ч. 1 ст. 223 КПК України визначено, слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1].

Проводячи аналіз норм законодавства, можна дійти до висновку, що у випадках, коли з точки зору безпеки понятих неможливо залучити, то такі слідчі дії можуть бути проведені без їх участі, але за умови повної та безперервної фіксації шляхом здійснення відеозапису та долучення його до протоколу проведення слідчої дії.

Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Але у разі введення воєнного стану за умов відсутності технічної можливості доступу до реєстру – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий за поглидженням з прокурором, прокурор, про що виноситься відповідна постанова. В інформаційному листі Верховного Суду від 03 березня 2022 р. «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» зазначено, що такий документ може вважатися належним підтвердженням початку досудового розслідування [5, п. 2]. У постанові крім відомостей, які передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України, повинна бути вказана також причина неможливості доступу до реєстру. Враховуючи, що через 24 години з моменту внесення відомостей дізнавач, слідчий, прокурор зобов'язаний надати заявнику витяг з ЄРДР, необхідно погодитись з думкою Таран О.В. щодо обов'язку вжиття заходів для вручення копії постанови про початок досудового розслідування заявнику через 24 години з моменту внесення постанови [6, с. 221]. Після відновлення технічної можливості доступу, відомості, що підлягають внесенню до ЄРДР, вносяться до нього за першої можливості. Проведення слідчо-розшукових дій до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування не допускається. За винятком невідкладних випадків, коли може бути проведений огляд місця події. Тоді постанова приймається невідкладно після завершення огляду.

Наступна особливість – виконання повноважень слідчого судді керівником відповідного органу прокуратури. Така можливість передбачена пунктом 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, але за сукупності деяких умов, що передбачені Кримінальним-процесуальним Кодексом України. Перше, це відсутність об'єктивної можливості виконання окремих повноважень слідчим суддею. Наприклад, неможливість: прийняття рішення щодо здійснення допиту в режимі відеоконференції згідно із ст. 225 КПК України, розгляду клопотань про надання дозволу на проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233 КПК України), проведення обшуку (статті 234-235 КПК України), виконання повноважень слідчого судді щодо отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК України); розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (статті 246-248, 250 КПК України) тощо [2]. Наявність чи відсутність об'єктивної можливості виконувати слідчим суддею повноважень має визначатися у кожному конкретному випадку. При цьому необхідно враховувати наявність реальної загрози життю, здоров'ю та безпеці, можливість доступу до приміщення суду та матеріалів кримінального провадження, а також існування інших обставин, що впливають на виконання повноважень слідчого судді. Друге, керівник відповідного органу прокуратури виконує вищезазначені повноваження за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. По-третє, рішення керівника органу прокуратури приймається у формі постанови та має містити обґрунтування правомірності здійснення ним повноважень слідчого судді. По-четверте, про рішення, прийняті прокурором, невідкладно за першої можливості повідомляється прокурор вищого рівня, а

також суд, визначений у порядку, передбаченому законодавством, з наданням копій відповідних документів не пізніше 10 днів з дня повідомлення. Наступна особливість – це можливість проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану в нічний час (з 22 години до 6 години) [1, ст. 223].

Ще однією новелою стала можливість проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи без залучення понятих, у випадках, коли їх залучення є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я. У такому разі обов'язковим є фіксування процесуальних дій доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису. Участь незаінтересованих осіб у проведенні слідчих (розшукових) дій є однією із гарантій їх законності. У мирний час обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. В умовах воєнного стану виняток із загального права обумовлюється двома підставами: – об'єктивна неможливість залучення понятих, тобто відсутність поза волею особи, яка проводить відповідну слідчу (розшукову) дію, внаслідок певних обставин можливості залучити зазначених учасників кримінального провадження; – потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих, яка пов'язана із обстановкою та обставинами за яких проводиться відповідна процесуальна дія. Слідчий, прокурор, який проводить відповідну слідчу (розшукову) дію в умовах воєнного стану, повинні оцінити наявність зазначених підстав та прийняти рішення щодо залучення/ незалучення понятих. У першу чергу, потрібно враховувати фактор реальної або потенційної небезпеки та фактор швидкої змінюваності обстановки, що вказує на невідкладність проведення таких дій з метою збереження доказової інформації [3].

Звичайно, що бойові дії обумовлюють високий ступінь небезпеки для понятих та інших учасників слідчих, захист та охорона життя та здоров'я яких превалює над факультативною фіксацією кримінальних процесуальних дій, оскільки будь-яке скупчення осіб є потенційною ціллю для засобів дистанційного ураження [7, с. 344]. Суттєво змінені також правила використання показань, отриманих в умовах воєнного стану.

Відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК України показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Особливості фіксування ходу і результатів проведення слідчих (розшукових) дій. Процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних документах. За загальним правилом хід та результати слідчої (розшукової) дії фіксуються у протоколі. Протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення. Однак, в умовах воєнного стану, якщо відсутня можливість складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій, фіксація здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складанням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії. Фіксація ходу та результатів слідчих (розшукових) дій здійснюється доступними технічними засобами. Наприклад, фото-, аудіо-, відеофіксація. Причому обов'язкове виготовлення не тільки оригіналу примірника технічного носія інформації зафіксованої процесуальної дії, але й резервних копій. Оригінальні примірники зберігаються у матеріалах кримінального провадження, резервні копії окремо. До рекомендацій фіксування результатів огляду місця події в умовах небезпечних факторів обумовлених обстановкою, пов'язаною із воєнним станом, відносять складання протоколу у небезпечних умовах з використанням матеріалів фото-, відеозапису, план-схем, чернеток і нотатків, у тому числі, з використанням диктофонів, засобів, що дозволяють здійснювати аудіо- та відеокоментування проведення слідчої (розшукової) дії («відеоакустична чернетка»), які зроблені безпосередньо на місці події. При проведенні огляду місця події в умовах бойової обстановки, а також поєднаному з аварійно-пошуковими та аварійно-рятувальними роботами, необхідно пересуватись до небезпечної зони, де якомога швидше фіксується обстановка, робляться відповідні заміри, фіксується місце виявлення та знаходження трупа, вилучення речових доказів тощо. Необхідно обстановку фіксувати на технічні носії, а також швидко записувати до чернеток, з подальшим занесенням до протоколу огляду місця події, який доцільно складати поза межами небезпечної зони [7, с. 296-297]. Новим обов'язком дізнавача, слідчого чи прокурора є необхідність збереження копій матеріалів кримінального провадження, досудове розслідування в яких здійснюється в умовах воєнного стану, в електронній формі. До таких матеріалів належать і протоколи слідчих (розшукових) дій, в яких зафіксовано їх хід та результати, обставини, що мають значення для кримінального провадження. Варіантами збереження матеріалів кримінального провадження в електронній формі є: 1) виготовлення в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи; 2) створення з використанням Інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування; 3) оцифрування, тобто перетворення матеріалів кримінального

провадження в електронний формат шляхом сканування або фотографування документів з наступною їх обробкою та збереженням результатів на електронному носії (жорсткі диски, флеш-пам'ять, CD, DVD, хмарні сховища тощо). Дізнавач, слідчий чи прокурор повинен забезпечити збереження також тих матеріалів досудового розслідування, що існують в електронному вигляді, зокрема матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису тощо, які містяться на електронних носіях інформації. Оцифровані матеріали кримінального провадження повинні відповідати оригіналу та мати достатню якість для подальшої роботи з ними. Оцифрування є більш доступним способом враховуючи неможливість повноцінно використовувати в усіх органах досудового розслідування Інформаційно-телекомунікаційну систему, а також з огляду на обмеження щодо обсягу процесуальних документів, які можуть бути виготовлені в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису [5, с. 58]. Слідчий, дізнавач, прокурор може на власний розсуд обрати будь-який з перерахованих вище способів збереження копій матеріалів кримінального провадження. Безперечно, ця новела є важливою гарантією відновлення матеріалів досудового розслідування, в тому числі протоколів слідчих (розшукових) дій, проведених в умовах воєнного стану, у випадку їх втрати, знищення чи пошкодження.

Висновки. Підсумовуючи вкажемо, що слідчими діями є сукупність заходів які спрямовані на збирання, оцінку та перевірку доказів. Норми Кримінально-процесуального кодексу вказують на обов'язковість фіксування ходу та результатів слідчих дій. Окрім цього, для фіксування результатів та ходу слідчих дій необхідне залучення незайнтересованих осіб, тобто понятних, які і здійснюють принцип законності, слідкуючи за тим, щоб посадові особи органів досудового розслідування не порушували вимог законодавства. Так, прийняття воєнного стану дозволило забезпечити безпеку всіх учасників слідчих дій, а за неможливості користуватись засобами електронного документообігу та фіксування кримінальних правопорушень, діяти без них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України №4651-VI від 13.04.2021 в ред. 19.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20240519#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» №2201-IX від 14.04.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>
3. Глов'юк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фомі-на Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судово-го розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 4. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 30.12.2022. 82 с. URL: <https://cutt.ly/D5EnJ6a>.
4. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ: ЦУЛ, 2013. 544 с.
5. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Лист Верховного Суду від 03. 03. 2022 р. № 1/0/2-22 URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf
6. Таран О.В. Початок досудового розслідування в умовах воєнного стану. С. 218– 222. URL: <http://surl.li/gqoew>
7. Лоскутов Т.О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 340–345. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/64.pdf>.

REFERENCES:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks. (2021, April 13). [Criminal Procedure Code]. *Zakon Ukrainy №4651-VI*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20240519#Text> [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia poriadku zdiisnennia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu. (2022, April 14). [On the introduction of amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the improvement of the procedure for carrying out criminal proceedings under martial law]. *Zakon Ukrainy. №2201-IKh*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> [in Ukrainian].
3. Hloviuk, I., Drozdov, O., Teteryatnyk, H., Fomina, T., Rohalska, V., Zavtur, V. (2022). Osoblyvyi rezhym dosudovoho rozsliduvannia, sudovo-ho rozghliadu v umovakh voiennoho stanu: naukovo-praktychnyi komentar Rozdil IX-1 Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy. [Special regime of pre-trial investigation, trial under martial law: scientific and practical commentary on Section IX-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine]. Vydannia 4. 82. Retrieved from: <https://cutt.ly/D5EnJ6a> [in Ukrainian].
4. Kovalenko, V.D., Udalova, L.D., Pysmennyi, D.P. (Eds.) (2013). Kryminalnyi protses. [Criminal process]. Pidruchnyk. 544. [in Ukrainian].
5. Shchodo okremykh pytan zdiisnennia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu. (2022, March 3). [Regarding certain issues of conducting criminal proceedings under martial law]. *Lyst Verkhovnoho Sudu № 1/0/2-22*. Retrieved from:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf [in Ukrainian].

6. Taran, O.V. (2022). Pochatok dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho stanu. [The start of a pre-trial investigation under martial law]. 218–222. Retrieved from: <http://surl.li/gqoew> [in Ukrainian].

7. Loskutov, T.O. (2022). Pravove rehuliuвання fiksuvannia kryminalnogo provadzhennia v umovakh voiennoho stanu. [Legal regulation of recording criminal proceedings under martial law]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*. № 1. 340–345. Retrieved from: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/64.pdf> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.05.2024

УДК 343.14+343.135

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-198-203

Антюк Іван Петрович,

викладач кафедри кримінального права та процесу, професор
i.antiuk@wunu.edu.ua

ORCID ID: 0009-0008-7538-7605

Хоцька Ангеліна Андріївна,

здобувачка вищої освіти юридичного факультету Західноукраїнського
національного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті проаналізовано проблематику ефективності механізмів забезпечення прав та законних інтересів потерпілих у кримінальному провадженні. Привернуто увагу до проблематики відсутності єдності щодо нормативного визначення поняття «потерпілий» у рамках кримінального та кримінального процесуального права. У зв'язку із цим, висувається пропозиція щодо необхідності часткової уніфікації поняття «потерпілого» шляхом розширення видів шкоди, що може бути заподіяна особі (щодо юридичної особи) та шляхом вказівки не лише на реальну наявність шкоди, а й потенційної небезпеки її заподіяння (щодо фізичної особи).

Окрім цього, у статті підкреслено важливість нормативного закріплення чіткого механізму визнання особи потерпілим шляхом передбачення обов'язку уповноваженого суб'єкта розглянути заяви, що подаються у порядку ст. 55 КПК України та прийняти відповідне процесуальне рішення у максимально стислий термін.

У цій статті також аналізуються проблеми, що можуть виникати у потерпілого при бажанні реалізувати окремі права, що передбачені ст. 56 КПК України. Вказані проблеми можна умовно поділити на три групи: 1) права потерпілого, які повинні бути врегульовані, однак таких наразі не міститься у КПК України (прогалини); 2) права потерпілого, які закріплені, однак, їх реалізація суттєво ускладнена; 3) права потерпілого, які закріплені, однак, механізмів їх реалізації не існує (прогалини). За результатами дослідження, запропоновано доповнити положення КПК України у відповідних частинах.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, фізична особа, юридична особа, шкода, моральна шкода, фізична шкода, майнова шкода, кримінальне провадження, потерпілий, права, законні інтереси.

Antiuk I., Khotska A. ENSURING THE RIGHTS AND LEGAL INTERESTS OF THE VICTIM IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The article analyzes the effectiveness of mechanisms for ensuring the rights and legitimate interests of victims in criminal proceedings. Attention is drawn to the problem of the lack of unity regarding the normative definition of the concept of «victim» within the framework of criminal and criminal procedural law. In this regard, a proposal is put forward regarding the need for partial unification of the concept of «victim» by expanding the types of damage that can be inflicted on a person (with respect to a legal entity) and by indicating not only the real presence of damage, but also the potential danger of its occurrence (with respect to physical person).

In addition, the article emphasizes the importance of the regulatory establishment of a clear mechanism for recognizing a person as a victim by providing for the duty of an authorized entity to consider applications submitted in accordance with Art. 55 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and to take the appropriate procedural decision in the shortest possible time.

This article also analyzes the problems that may arise for the victim when he wishes to exercise certain rights provided for in Art. 56 of the CCP of Ukraine. The specified problems can be conditionally divided into three groups: 1) the rights of the victim, which must be regulated, but these are currently not contained in the Criminal Procedure Code of Ukraine (gaps); 2) the rights of the victim, which are fixed, however, their implementation is significantly complicated; 3) the rights of the victim, which are fixed, however, there are no mechanisms for their implementation (gaps). According to the results of the study, it is proposed to supplement the provisions of the Code of Criminal Procedure of Ukraine in the relevant parts.